

Український державний університет залізничного транспорту

Затверджено
на засіданні кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом
прот. №1 від 12 вересня 2022 р.

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

I семестр 2022-2023 навчального року

освітній рівень перший (бакалавр)

галузь знань 07 управління та адміністрування

спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

освітня програма: – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (ПТБД)

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

Команда викладачів:

Лектор:

Каличева Наталія Євгенівна (доктор економічних наук, професор),

Контакти: +38 (057) 730-10-96, e-mail: kalucheva_ne@kart.edu.ua;

Розміщення кафедри: Місто Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 5 поверх, 501а аудиторія.

Веб сторінка курсу: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

I семестр 2022/2023 курс

Команда викладачів:

Лектор:
Каличева Наталія Євгеніївна (доктор економічних наук, професор),

Контакти: +38 (057) 730-10-96, e-mail: kalucheva_ne@kart.edu.ua;

Розміщення кафедри: Місто Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 5 поверх, 501а аудиторія.

Веб сторінка курсу: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>

В умовах наростання екологічної кризи екологізація суспільного розвитку як комплекс заходів для забезпечення екологічної безпеки стає об'єктивною закономірністю. Останнім часом приділяється велика увага техногенному впливу на навколишнє середовище як на національному, так і на міжнародному рівні.

Виходячи з цього, виникає необхідність упровадження структурованих систем управління охороною навколишнім середовищем на підприємствах, що гарантують при досягненні фінансово-економічних цілей екологічну безпеку.

Система управління навколишнім середовищем дає можливість організаціям упорядковано та послідовно вирішувати екологічні проблеми шляхом розподілу ресурсів, визначення обов'язків і регулярного оцінювання технічних правил, методик та процесів. Вона є суттєво важливою для забезпечення спроможності організацій визначати свої екологічні цілі та досягати їх, а також для забезпечення постійної відповідності діяльності, продукції чи послуг національним та міжнародним вимогам.

Для цього необхідне залучення на підприємства екологічно орієнтованого персоналу. Освіта і підготовка в області охорони навколишнього середовища потрібні як гарантія того, що всі співробітники мають належні і сучасні знання про законодавчі та інші регламентні вимоги, внутрішні нормативи, а також про політику і цільові екологічні показники організації.

На сучасному етапі всесвітнього цивілізаційного поступу еколого-природний чинник стає дедалі більш актуальним і одним із найпріоритетніших у міжнародних відносинах, економічному, науково-технічному співробітництві практично всіх держав світу. Для екологічно орієнтованого розвитку української економіки необхідно формування ефективної економічної стратегії природокористування, що потребує підготовки відповідних кадрів.

Курс має на меті сформувати та розвинути наступні компетентності студентів:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

Прагнення до збереження навколишнього середовища;

Знання і розуміння теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

Знання та розуміння організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур;

Чому ви маєте обрати цей курс?

Потреба цілеспрямованого й ефективного розв'язання проблем екології, оптимізації природокористування в Україні зумовлена як внутрішніми чинниками (незадовільне, нераціональне природокористування, надмірне забруднення довкілля, особливо водних і земельних ресурсів, атмосфери, прогресуюча загалом деградація довкілля), так і зовнішніми чинниками і вимогами міжнародного співжиття, оскільки стратегічною метою України є розвиток всебічного співробітництва з європейськими державами, вихід на європейські стандарти як у політико-правовому, соціально-економічному, так і екологічному ракурсі.

Зростає значення властивостей і якостей території, регіону, як своєрідного індикатора стану середовища життєдіяльності людини. Тепер територія починає сприйматися як природний базис для будь-якої економічної діяльності, як основа консолідації інтересів певних соціальних груп, управління різними формами господарювання, різноманітної суспільної діяльності, охорони навколишнього середовища.

Питання економіки природокористування стали об'єктом особливої галузі економічної науки, що працює над складною проблемою оптимального сполучення економічного розвитку з необхідністю госпрозрахункового використання природних ресурсів.

В сучасних умовах кваліфікований економіст, що досліджує особливості виробництва, споживання, повинен не тільки досконало знати специфіку, проблеми та умови господарювання окремого підприємства, а й враховувати багатогранні просторові форми економічної діяльності, специфіку регіональних умов функціонування підприємств і розвитку цілих комплексів, їх вплив на навколишнє середовище, а і створювати передумови для ефективної і маловідходної економічно безпечної технології виробництв в умовах різних форм власності (у тому числі і приватизованих об'єктах), як невід'ємного елемента діяльності в умовах ринкової економіки.

Команда викладачів і наші колеги-виробничники будуть готові надати будь-яку оперативну допомогу з найбільш складних аспектів курсу під час особистого спілкування та за допомогою електронної пошти

Організація навчання

Цей курс, який вивчається з лютого по травень, дає студентам отримати необхідні знання з теоретичних і прикладних питань економіки природокористування з урахуванням раціонального господарювання та законів розвитку живої природи; досконально вивчити проблеми оптимізації взаємодії природного середовища та виробничої і невиробничої сфер діяльності суспільства; ознайомитись з економічним регулюванням відносин між суспільним виробництвом і використанням природних ресурсів.

Курс складається з однієї лекції на тиждень і одного практичного заняття через тиждень. Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями та груповими завданнями. Студенти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії.

Практичні заняття курсу передбачають розгляд питань з дисципліни та виконання реферативної роботи із публічним захистом .

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу)

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступної лекції. Ви повинні бути готовими до дискусій та мозкових штурмів – ми хочемо знати, що ви думаєте!

Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильнуйте за змінами у розкладі.

Тиждень	К-ть годин	Тема лекції	К-ть годин	Тема практичних, лабораторних занять
1	2	Економіка природокористування, як наука	2	Економіка природокористування як наука
2	2	Закономірності, принципи та проблеми природокористування в умовах ринкової економіки	-	
3	2	-//-/-	2	Закономірності, принципи та проблеми природокористування в умовах ринкової економіки
4	2	Планування відтворення природних ресурсів	-	
5	2	-//-/-	2	Планування відтворення природних ресурсів
6	2	Темпи і пропорції раціонального природокористування в галузях економіки	-	
7	2	-//-/-	2	Темпи і пропорції раціонального природокористування в галузях економіки
8	Модульний контроль знань 1			
9	2	Природокористування та науково-технічний прогрес		
10	2	-//-/-	2	Природокористування та науково-технічний прогрес
11	2	Планування раціонального природокористування		
12	2	Економічна оцінка природних ресурсів	2	Планування раціонального природокористування
13	2	-//-/-		
14	2	Еколого-економічна ефективність природокористування	2	Підвищення ефективності природокористування на основі економічних методів управління
15	2	-//-/-	-	
16	2	Світові екологічні проблеми та задачі природокористування	1	Еколого-економічна ефективність природокористування
17	Модульний контроль знань 2			
	Залік із дисципліни			

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Завдання на самостійну роботу:

В якості індивідуальних завдань передбачено написання студентами реферативної роботи за індивідуальними завданнями, що охоплює декілька найбільш важливих тем.

1. Формування економіки природокористування як науки
2. Методологічні проблеми екологізації сучасної науки
3. Природні ресурси і їхнє використання в національній економіці
4. Відтворення природних ресурсів
5. Темпи і пропорції раціонального природокористування в галузях національної економіки
6. Планування і прогнозування природокористування
7. Економіко-екологічна ефективність природокористування
8. Проблеми протиріч і задачі взаємозв'язку екології й економіки
9. Якість природного середовища
10. Науково-технічна революція і природокористування
11. Відходи їхнє розміщення й утилізація
12. Підвищення ефективності природокористування на основі економічних методів управління
13. Територіально-галузеві комплексні схеми раціонального природокористування і практика їхнього застосування
14. Оцінка збитку від забруднення навколишнього середовища

15. Світові екологічні проблеми і задачі природокористування
16. Диференціація заходів щодо здійснення науково-технічного прогресу в природокористуванні
17. Склад, цілі і задачі підсистеми природокористування, що забезпечує
18. Основні методи аналізу управління природокористування
19. Природокористування в галузях національної економіки
20. Економічний підхід до оцінки антропогенних процесів впливу на природу

За вчасне та вірне виконання завдання нараховується **20 балів до поточного модульного контролю**. За вчасне та частково вірне виконання – від 15 до 25 балів. За невиконане завдання бали не нараховуються. Необхідний обсяг виконання завдання складає 50% на перший модульний контроль і 100% на другий модульний контроль. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

Відвідування лекцій:

Бали за цю складову нараховуються взагалі, якщо студент не відвідував більш 50% лекційних занять у модулі без поважних причин. За відвідування кожної лекції нараховується 1 бал. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Ступінь залученості:

Мета участі в курсі – залучити вас до дискусії, розширити можливості навчання для себе та своїх однолітків та дати вам ще один спосіб перевірити свої погляди в питаннях регіональної економіки. Участь буде оцінюватися на основі кількості та вірності ваших відповідей. Питання, хоча й заохочуються, однак не оцінюються в цьому блоці. Ми намагаємося надати всім студентам рівні та справедливі можливості для підвищення власною залученості. **Максимальна сума становить 10 балів.**

Практичні заняття:

Оцінюються за відвідуваннями (до 3 балів), ступенем залученості (до 7 балів) та стислою презентацією виконаного завдання (до 5 балів). Ступінь залученості визначається участю у роботі дискусійного клубу з питань регіональної економіки. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Модульне тестування:

Оцінюються за вірними відповідями на тестові модульні питання (20 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 2 бали). **Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.**

Залік:

- Студент складає іспит за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає заліковий бал. Якщо студент не погоджується із запропонованими балами він може підвищити їх при складанні іспиту, відповівши на питання викладача (Додаток 1).

Програмні результати навчання

Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної та правової держави.

Команда викладачів:

Каличева Наталія Євгенівна (<http://kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/kalucheva-ne-ua>) – лектор з економіки та організації виробництва в УкрДУЗТ. Отримала ступінь к.е.н. за спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами» в УкрДУЗТ у 2013 році. Науковий ступінь доктора економічних наук присвоєно у 2020 році. Дисертацію захистила у спеціалізованій вченій раді Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» на тему: «Теоретико-методологічні засади забезпечення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту в умовах трансформації бізнес-середовища» (науковий консультант - професор Дикань В.Л.). Напрямок наукової діяльності: конкурентоспроможність підприємства, удосконалення діяльності підприємства, виробничо-господарська та зовнішньоекономічна діяльність підприємства, розвиток залізничного транспорту.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

1. Поняття «природокористування», його соціально-економічна сутність і значення.
2. Раціональне природокористування і охорона оточуючого середовища.
3. Предмет, методи і задачі природокористування.
4. Взаємозв'язок економіки природокористування з іншими науками.
5. Загальна закономірність природокористування.
6. Загальні принципи природокористування.
7. Проблеми природокористування в умовах розширеного відтворення природних ресурсів.
8. Часткові принципи природокористування.
9. Моделі управління природокористуванням.
10. Глобальне економічне моделювання та його значення.
11. Поняття «природні ресурси». Основні види природних ресурсів.
12. Відновлювані і невідновлювані ресурси.
13. Класифікація природних ресурсів, як економічної категорії.
14. Основні види і напрямки природокористування.
15. Сучасні тенденції у використанні природних ресурсів у господарстві.
16. Територіальне сполучення природних ресурсів.
17. Еколого-економічні проблеми розвитку природних комплексів макро-, мікро- регіонів України.
18. Розміщення продуктивних сил і охорона природних ресурсів.
19. Раціональне природокористування в умовах інтенсивного розвитку паливно-енергетичного комплексу.
20. Раціональне природокористування в умовах інтенсивного розвитку агропромислового комплексу.
21. Природокористування і охорона оточуючого середовища на транспорті.
22. Природокористування при проектуванні і будівництві підприємств, будівель та споруджень.
23. Природокористування і охорона оточуючого середовища у житлово-комунальному господарстві.
24. Критерії вирішення економічних проблем.
25. Оцінка збитків від забруднення оточуючого середовища.
26. Використання вторинної сировини у народному господарстві.
27. Підвищення ефективності природокористування на основі економічних методів управління.
28. Ціноутворення в економічному механізмі природокористування.
29. Планування раціонального природокористування.
30. Фінансово-кредитний механізм природокористування.
31. Економічний аналіз управління природокористування.
32. Територіальні комплексні схеми раціонального використання природних ресурсів та охорона оточуючого середовища.
33. Планування охорони та раціонального використання земельних ресурсів.
34. Планування охорони та раціонального використання водних ресурсів.
35. Планування охорони кадрів та раціонального використання мінеральних ресурсів.
36. Планування охорони атмосферного повітря.
37. Планування охорони рослинного та тваринного світу.
38. Планування капітальних вкладень економічного призначення.
39. Складові економічної оцінки природних ресурсів.

40. Абсолютна економічна оцінка природних ресурсів.
41. Порівняльна економічна оцінка природних ресурсів.
42. Вартість відтворення та плата за природні ресурси.
43. Ціна відтворення екологічного потенціалу.
44. Зміст та показники еколого-економічної ефективності природокористування.
45. Галузі природовідтворюючі, природозабруднюючі та природоексплуатуючі, їх основні функції.
46. Показники загальної економічної ефективності середовищезахисних витрат на порівняльній ефективності природоохоронних заходів.
47. Сучасні проблеми раціонального використання території та сільськогосподарських угідь.
48. Шляхи раціоналізації використання лісів планети.
49. Основні напрямки охорони від забруднення світового океану.
50. Шляхи запобігання забруднення атмосфери.
51. Напрямки раціонального використання виконаної сировини.